

УДК 351.74+343.224.1

Є.П. ФИЛИПЕНКО, канд. юрид. наук,
Харківський національний університет внутрішніх справ

ЩОДО ПРОФІЛАКТИКИ ПРАВОПОРУШЕНЬ У СФЕРІ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ СЕРЕД ДІТЕЙ ДІЛЬНИЧНИМИ ІНСПЕКТОРАМИ МІЛІЦІЇ

Ключові слова: охорона, права та свободи дітей, наркотичні засоби, дільничний інспектор міліції

Головна цінність людини – це її життя та здоров'я. В умовах ускладнення життя, міжособистісних зв'язків і стосунків державний курс освітньої політики в Україні передбачає пропаганду здорового способу життя, виховання здорового молодого покоління, якому жити і працювати в цій державі.

В сучасний період розвитку незалежної, правової та соціальної держави в Україні дуже гостро постала проблема профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей. Ця проблема цікавить не тільки керівників держави, але й обговорюється насамперед співробітниками системи МВС, на яких покладається основна робота в цьому напрямку. Сучасний етап розвитку України характеризується послідовним розгортанням демократизму та забезпечує зростання активності населення у вирішенні соціальних задач держави та знаходить своє відображення у діяльності держави спрямованої на боротьбу із правопорушеннями у сфері обігу наркотичних засобів. Саме демократія дозволяє ставити питання боротьби з правопорушеннями та злочинами на рівень соціальних завдань, які вирішуються єдиними зусиллями держави, її інститутами, громадськими організаціями, колективами, та окремими громадянами. Головним напрямком у діяльності держави

по боротьбі з правопорушеннями є їхня профілактика [1].

Варто зазначити, що теоретичними та практичними питаннями профілактики правопорушень, зокрема й у сфері обігу наркотичних засобів займалися такі вчені як: П.М. Білий, С.П. Гірницький, С.П. Дудківська, Н.І. Золотарьова, О.В. Козаченко, О.В. Колесник, А.А. Музика, Ю.В. Рахуба, С.А. Шалгунова та інші фахівці, які представляють різні галузі правової науки. Однак, профілактична діяльність органів внутрішніх справ щодо недопущення правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей потребує додаткового вивчення через наявність своїх особливостей та необхідності вдосконалення їх роботи щодо цього питання, що і є метою статті.

З цього приводу, по-перше, ми маємо визначитися із самим поняттям профілактики. Так, ми спробуємо звернутися до тлумачних словників: профілактика – (від грецького *prophylaktikos* – запобіжний), у медицині – система мір по попередженню хвороб, збереженню здоров'я й продовженню життя людини. У ветеринарії профілактика – система суспільних й ветеринарних заходів по попередженню хвороб тварин й охороні здоров'я людей від антропозоонозів. «Профілактика в техніці – попереджувальні міри для підтримки технічного об'єкта в справному або працездатному стані (заміна або ремонт окремих деталей, чищення, змащення і т.п.)» [2].

Під профілактикою правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей можливо визначити як соціально спрямовану діяльність органів державної влади (законодавчої, виконавчої, судової), органів місцевого самоврядування, органів прокуратури, засобів масової інформації, громадських організацій, у тому числі громадських формувань з охорони громадського порядку, підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності по виявленню причин та умов вчинення таких правопорушень, ліквідації факторів, які сприяють формуванню антисуспільної установки особи та забезпечення, під

час здійснення такої діяльності, прав та свобод дітей.

У виконанні завдань по профілактиці правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей важлива роль відводиться органам внутрішніх справ. Профілактична діяльність органів внутрішніх справ характеризується двома основними особливостями. Перша – постійне поєднання заходів переконання та примусу по відношенню до осіб, які порушують норми права. Друга – коло повноважень органів внутрішніх справ у досліджуваній сфері. Форми та методи, якими користуються органи внутрішніх справ є дуже різноманітні [2, с.60].

Профілактика правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей ґрунтується на певних принципах, формах та методах, недотримання яких може потягнути за собою ряд негативних наслідків та звести нанівець проведену в цьому напрямку роботу.

Принципи, на яких базується система профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей:

1. Проактивний, відновний підхід.

– запобігає правопорушенням у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей, усуваючи причини та обставини, що можуть спонукати підлітків чинити протиправні дії (проактивний підхід);

– передбачає активну участь громади в процесі реабілітації дітей та молоді, що перебувають у конфлікті з законом або виявляють девіантну поведінку, зокрема надання підтримки та допомоги в її ресоціалізації та реінтеграції (включення в громаду);

– створює умови для того, щоб правопорушники взяли на себе належну відповідальність за свої вчинки: усвідомили наслідки скоєного й спрямували свої дії на їх виправлення та відновлення стосунків і миру в громаді (відновний підхід).

2. Врахування психологічних особливостей (враховуються особливості психічного та фізичного стану дитини в період формування її особистості, коли їй особливо потрібні підтримка і турбота з боку дорослих, і тому вона

має нести справедливу та пропорційну відповідальність за свої дії).

3. Повага до суспільних цінностей (профілактика ґрунтується на засадах поваги до суспільних цінностей, орієнтована на формування в соціумі шанобливого ставлення до загальнолюдських моральних засад, поваги до особистості, а також гендерних, етнічних, культурних та мовних відмінностей).

4. Визнання прав дитини (визнаються права та свободи дитини, які закріплені в Міжнародній конвенції про права дитини, зокрема її право бути вислуханою та брати участь у процесі прийняття рішень, які впливають на її життя).

На сучасному етапі профілактичної роботи серед дітей здійснюється об'єднання ресурсів громади з метою зменшення рівня правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей. В першу чергу це залучення до профілактичної роботи також представників органів місцевої влади, соціальних служб і неурядових організацій, які спільно створюють Координаційну раду з профілактики злочинності. Координаційна рада має повноваження ухвалювати рішення щодо адаптації і забезпечення функціонування моделі на рівні міста, району чи області. Координаційна рада також сприяє формуванню мультидисциплінарної команди, до складу якої входять представники відповідних служб громади. Члени мультидисциплінарної команди – це фахівці різноманітних організацій та установ, які об'єдналися для надання безпосередньої допомоги в кожному конкретному випадку, в цьому полягає комплексний підхід до роботи з дітьми, що виявляють девіантну чи делінквенту поведінку.

У профілактиці правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей важлива роль належить дільничним інспекторам міліції. Вони, під час виконання своїх службових завдань, діють на підставі Законів України: «Про міліцію» (20.12.1990 р.) [3], «Про оперативно-розшукову діяльність» (18.02.1992 р.) [4], Положення «Про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України», за-

твердженого наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11.11.2010 р. № 550 [5], та інших правових актів України, Постанов Верховної Ради України, Указів та розпоряджень Президента України, постанов й розпоряджень Кабінету Міністрів України, нормативних актів МВС з питань, що належні до їх компетенції. Так, відповідно до п.1.4 Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України зазначено, що діяльність служби дільничних інспекторів міліції в системі МВС здійснюється відповідно до принципів законності, гуманізму, поваги до особи, соціальної справедливості, взаємодії з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням, незалежності від діяльності політичних партій та інших громадських об'єднань.

Також служба дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України виконує такі функції:

1. Забезпечення прав і свобод людини, її безпеки та захист від протиправних посягань, надання у межах своїх повноважень правової, соціальної допомоги та інших послуг населенню.

2. Налагодження співпраці з органами державної влади та органами місцевого самоврядування, населенням і громадськими формуваннями з охорони громадського порядку у зміцненні правопорядку та профілактиці правопорушень.

3. Всебічне, повне й об'єктивне дослідження причин та умов, які призводять до вчинення правопорушень, унесення пропозицій щодо їх усунення, інформування населення з цих питань у своїх виступах як перед жителями адміністративної дільниці, так і через засоби масової інформації.

4. Організація діяльності базових дільничних пунктів міліції.

5. Формування позитивної громадської думки щодо стану правопорядку та діяльності дільничних інспекторів міліції, підвищення довіри населення до міліції.

Дільничні інспектори міліції повинні вести облік усіх правопорушень на своїй дільниці,

організовувати індивідуально-виховну роботу з правопорушниками, підтримувати зв'язок з адміністрацією підприємств та установ. Ефективність їхніх дій в значній мірі залежить від дієвості форм та методів, які застосовуються. Під формою профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей дільничними інспекторами міліції слід розуміти зовнішній вираз змісту їх діяльності щодо попередження недопущення правопорушень, організаційно-правове вираження однорідної за своїм характером та правовою природою групи дій. Виділяють дві форми профілактики: рання та безпосередня, що мають за мету недопущення злочинних дій на певному етапі виникнення чи реалізації злочинного умислу. Якщо певна робота проводиться з особами ще на першому етапі можливого становлення особи на злочинний шлях, то така робота називається ранньою профілактикою. Коли вже особа знаходиться на стадії підготовки до злочину до моменту добровільної відмови від нього, то тут діє безпосередня профілактика стосовно даного злочину. Під методами профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей дільничними інспекторами міліції слід розуміти способи, прийоми, засоби, які ними використовуються в процесі здійснення діяльності щодо попередження такого виду правопорушень і становлять зміст цієї діяльності.

До основних методів профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей дільничними інспекторами міліції відносяться переконання та примус, однак виділяються ще й інші методи, а саме: надання допомоги, позитивного прикладу, нейтралізації негативного впливу навколишнього середовища та спостереження. Метод надання допомоги спрямований на зміну образу життя, навколишнього оточення особи, яка вчинила правопорушення, і може здійснюватися в формі працевлаштування, влаштування на навчання, зацікавленні в активній суспільній діяльності. Для виявлення причин і умов вчинення правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей найчастіше за-

стосовується метод спостереження, що має такі форми як контроль і нагляд.

Необхідно зазначити, що всі методи, які дільничні інспектори міліції використовують в процесі профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей, повинні поєднуватись один з одним для ефективного досягнення результатів такого впливу.

Профілактична робота дільничних інспекторів міліції щодо запобігання правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей повинна здійснюватися на трьох рівнях:

1) загальному: а) виявлення причин та умов правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей, вивчення факторів, що сприяють поширення наркоманії в українському суспільстві; б) інформування відповідних державних органів, громадських структур, адміністрацій підприємств, організацій і установ про причини та умови, що сприяють протиправним діям, пропонування вжиття заходів, спрямованих на усунення (нейтралізацію) цих причин і умов; в) здійснення комплексного підходу до попередження правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей, розробка й забезпечення реалізації відповідних державних і регіональних програм та планів;

2) другий рівень попереджувальної роботи пов'язаний із здійсненням превентивного впливу на конкретні соціальні групи (наприклад, учні шкіл, ПТУ, студентська молодь тощо);

3) третій рівень – індивідуальна профілактична робота, зміст якої полягає в позитивній зміні особистісної орієнтації людини, у подоланні її антисоціальних поглядів та настанов, у формуванні поваги до особистості, до норм прав тощо [6, с.66].

Так, згідно з Положенням про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України індивідуальна профілактична робота – це комплекс заходів щодо конкретних осіб, схильних до вчинення правопорушень, та осіб, які перебувають на обліках в органах внутрішніх справ, з метою попередження вчинення ними злочи-

нів та інших правопорушень. Отже індивідуальна профілактична робота дільничних інспекторів міліції щодо недопущення вчинення дітьми правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів полягає в своєчасному виявленні таких дітей та застосуванні щодо них заходів виховання та попередження правового характеру з метою ліквідації небезпеки скоєння ними повторних правопорушень та злочинів. Ці дії повинні досягатися в результаті ретельного вивчення індивідуальних психологічних, ділових та моральних якостей дитини, вмілого використання заходів та методів педагогіки, психології, правового та професійного виховання, тобто комплексним застосуванням всіх заходів та методів виховання.

Фахівці слушно зазначають, що різноманітні форми індивідуальної профілактичної роботи повинні запроваджуватися для свідомого та підсвідомого неприйняття або позбавлення від уже набутих негативних принципів. Запровадження подібного напрямку виховання має за мету допомогти більшості дітей у короткій термін побачити та відчути власну індивідуальність, самоповагу, гідність, вірно оцінити сенс життя та обраний життєвий шлях і відповідно «запрограмувати» себе на категоричне небажання втратити вже набутого позитиву [6, с.71].

Оскільки діти це тільки підрастаюче покоління і вони разом з тим повторюють усі наші дії, тому на наш погляд слід було б якомога більше слідкувати за самими собою, тим самим ми нейтралізуємо усе негативне та розвинемо позитивні риси в дитині – тільки таким шляхом можна позитивно вплинути на людину, допомогти їй встати на вірний шлях. Тобто треба слідкувати за собою і тим самим ставити себе в приклад молодшому поколінню.

Тепер ми можемо підвести і висновок, який полягає в тому, що під час роботи дільничний інспектор міліції, виконуючи завдання з профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей не повинен надавати перевагу тому чи іншому методу, а використовувати їх в сукупності задля досягнення великої мети – виховання здоро-

вого підростаючого покоління, яке з часом замінить нас і яке буде піклуватися про нас та ростити нове суспільство.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугайчук К. Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики: дис. ... кандидата юрид. наук : 12.00.07 / Бугайчук Костянтин Леонідович. – Х., 2002. – 243 с.

2. Зарипов З. Правовой механизм профилактики правонарушений / З. Зарипов. – Ташкент : Узбекистан, 1990. – 158 с.

3. Закон України «Про міліцію» : від 20.12.1990 р., № 565 // ВВР України. – 1991. – № 4.

4. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» : від 18.02.1992 р., № 2135-ХІІ // ВВР України. – 1992. – № 22.

5. Наказ МВС України «Про затвердження Положення про службу дільничних інспекторів міліції в системі Міністерства внутрішніх справ України» : від 11.11.2010 р., № 550 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z1219-10>.

6. Організація працівниками кримінальної міліції у справах дітей профілактики незаконних дій з наркотиками : наук.-практ. посібник / В. В. Марков, В. В. Корнієнко, О. М. Галкіна та ін. ; за ред. Т. А. Пазинич. – Х. : Вид-во «Наш городок», 2010. – 120 с.

Филипенко Є. П. Щодо профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей дільничними інспекторами міліції / Є. П. Филипенко // Форум права. – 2012. – № 1. – С. 1019–1023 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-1/12fepdim.pdf>

Виконано аналіз сутності та принципів профілактики правопорушень у сфері обігу наркотичних засобів серед дітей дільничними інспекторами міліції, на підставі чого виділені форми та методи зазначеної діяльності.

Филипенко Е.П. К профилактике правонарушений в сфере оборота наркотических веществ среди детей участковыми инспекторами милиции

Выполнен анализ сущности и принципов профилактики правонарушений в сфере оборота наркотических средств среди детей участковыми инспекторами милиции, на основе чего выделены формы и методы указанной деятельности.

Filipenko E.P. To Protective Treatment of Offences in an Orb of a Turn of Drug Matters among Children Local Policemen of Militia

The assaying of essence and principles of protective treatment of offences in an orb of a turn of narcotics among children is made by local policemen of militia on the basis of what forms and methods of the pointed activity are selected.